

Dnr: Ku2018/00773/KO

Stockholm 30 augusti 2018
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över remiss – Konstnär oavsett villkor? SOU 2018:23

Presentation

Länsteatrarna i Sverige är en nationell organisation som samlar de regionala scenkonstinstitutionerna i Sverige och verkar för samverkan regionalt, nationellt och internationellt. Våra 21 medlemmar är tillsammans den största aktören inom den regionala scenkonsten i Sverige. Våra medlemmar producerar och turnerar professionell scenkonst av hög kvalitet, med en mångfald av konstnärliga uttryck, perspektiv och målgrupper. Länsteatrarna kommer inte uttrycka synpunkter om alla detaljer i utredningen utan främst fokusera på de delar som berör den regionala kulturen och den regionala kultursektorn, i synnerhet gällande scenkonstområdet.

Sammanfattning

Länsteatrarna i Sverige välkomnar att det gjorts en konstnärspolitisk utredning och ställer oss positiva till det fokus som läggs på konst och kultur i hela landet. I utredningen framgår det inte minst att: "En ökad medvetenhet har växt fram om betydelsen av kultur som regionala och lokal utvecklingsfaktor. Flera aktörer har betonat vikten av var konstnärer lever och verkar spritt i regionerna, inte minst för att konstnärliga berättelser behöver komma från hela landet". Detta är ett viktigt uppmärksammande.

Vi ser att en välfungerande konstnärspolitik som en del i det hela när det kommer till att skapa en kulturell infrastruktur som fungerar i hela landet. Det är därför viktigt att kulturpolitiken, tillsammans med andra politikområden skapar goda premisser för konstnärer att arbeta runt om i landet. Minst lika viktigt är att de kulturinstitutioner som finns runt om i landet får bättre förutsättningar att ta vara på konstnärlig kompetens. Där har landets länsteatrar en stor roll att spela, bland annat genom att skapa arbetstillfällen, ge möjlighet till kompetensutveckling och goda arbetssociala villkor. Detta kräver att staten förser de regionala kulturinstitutionerna med mer ekonomiska medel och sätter rimliga kulturpolitiska mål.

Synpunkter

Länsteatrarna har ett antal synpunkter vi vill bidra med på avsnitt 9 *Utredningens bedömningar och förslag*.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.2.1

Kommitténs förslag:

- *Grunden för konstnärspolitiken är erkännandet av den betydelse konsten har för enskilda och för hela samhällets utveckling och vitalitet. Det motiverar att ansvar för konstnärernas villkor tas inom flera politikområden.*

Länsteatrarna ställer sig positiva till denna hållning om konstnärernas viktiga roll i samhället och där de inte enkom ska beröras av kulturpolitiken utan även inom andra politikområden.

- *Konstnärspolitiken ska bidra till att konstens frihet, egenvärde och kvalitet kan värnas. Politiken ska bedrivas enligt principen om armlängds avstånd.*
Länsteatrarna stödjer detta förslag då den konstnärliga friheten inte ska eller får berövas, istället ska politiker tillämpa tillsyn där generella mål är gällande och inte påverkar det konstnärliga innehållet.
- *Konstnärspolitiken ska vara anpassad till aktuella behov och ge utrymme för nya konstnärliga uttryck.*
Länsteatrarna ställer sig positiva till detta förslag.
- *Konstnärernas kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara bättre vid förändring, utveckling och förnyelse i samhället.*
Länsteatrarna ställer sig positiva till detta förslag.
- *Konstnärspolitiken ska medverka till att snedrekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar minskar.*
Länsteatrarna instämmer med detta förslag och anser att detta är en förutsättning för en fungerande kulturell infrastruktur vilket möjliggör en tillförsel av fler professionella konstnärer till de regionala kulturinstitutionerna runt om i Sverige.
- *Konstnärspolitiken ska bidra till möjligheterna att verka professionellt i hela landet som konstnär.*
Länsteatrarna tillstyrker detta förslag. Det bör vara en självklarhet för konstnärer att verka utanför landets storstäder. För detta krävs ökade resurser för landets regionala kulturinstitutioner för att bland annat kunna erbjuda fler konstnärer arbete.

Vi har följande syn på utredningens bedömning i kapitel 9.3.1

Kommitténs bedömning:

- *De konstnärliga utbildningarna ger goda förutsättningar för de studerande att etablera sig som konstnärer. Konstnärliga utbildningar medför att viktiga kompetenser tillförs även andra verksamheter som främjar samhällsutvecklingen. Utredningen ser därför inga behov av större förändringar av själva utbildningarna. För att vidmakthålla och utveckla de professionella konstnärskapen behövs dock insatser för fortbildning av konstnärer som befinner sig senare i karriären. Inom den svenska högskolan hör de konstnärliga högskoleutbildningarna till dem som har mest omfattande snedrekrytering. För att minska snedrekryteringen krävs strategiska insatser.*
Länsteatrarna ser positivt på bedömningen men poängterar att de regionala institutionerna redan har möjlighet att ge de fria konstnärerna fortbildning genom kompetensutbildningar som de annars inte kunnat få tillgång till.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.4.2

Kommitténs förslag:

- *Regeringen ska ta fram en samlad strategi för digitaliseringen av den offentligt finansierade kulturen. Ett samordningssekretariat inrättas vid Kulturrådet. Konstnärsnämnden ges i uppdrag att analysera konstnärernas förutsättningar att verka i det nya digitala landskapet. Analysen ska göras i samverkan med upphovsrättsorganisationerna inom de olika konstområdena och Patent- och registreringsverket. Myndigheten ska utifrån sin analys även*

utveckla sin rådgivningsverksamhet avseende det digitala området. Tillväxtverket ges i uppdrag att främja konstnärernas utnyttjande av verkets tjänster som rör digitalisering. För genomförandet av strategin och det digitaliseringsarbete som initieras av myndigheterna tillförs en ekonomisk ram på 100 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Länsteatrarna ställer sig tveksam till kommitténs förslag. För den offentligt finansierade kulturen, i synnerhet inom scenkonstområdet så ser vi en generell övertro till att digitalisering möjliggör kulturen mer tillgänglig runt om i landet. Vi tror inte att digitaliseringen ska vara ett sätt att sprida konst och kultur producerat i en storstad och som sedan sänds ut till landsbygden. Istället har vi våra regionala scenkonstinstitutioner som arbetar regionalt runt om i landet och som även bedriver turnéverksamhet vilket underlättar för publik som annars kan ha svårt att nå konsten. Vi tror inte att det digitalt sända kulturutbudet kan ersätta det möte som sker mellan en kulturutövare och dess publik. Vi tror också att det regionalt och lokalt förankrade utbudet är viktigt att lyfta fram. Det som sker i mötet med publiken vid en teaterföreställning kan inte jämföras med digitalt överförd produktion. Det finns dock ett nytt sätt att jobba med digitalt överförd kultur och utbildning som ger landsbygden möjlighet att få direktupplevda föreställningar även på små scener där inte teknik eller scenstorlek räcker. Detta bygger på att en föreställning spelas på EN scen och kan sedan sändas till EN eller TVÅ andra mindre scener, där både publik och skådespelare har direkt kontakt med varandra under hela föreställningen. Denna typ av digitalt överförda upplevelser ger en närvaro på alla platserna och tar inte heller bort den gemensamma sociala upplevelse som är så viktig. Detta är ett bra exempel där digitaliseringen utvecklar och blir det ett bra komplement till de föreställningar som kan komma ut fysiskt. Vi ställer oss däremot frågande till de 100 miljoner kronor som föreslås finansiera framtagningen av en digital strategi. Detta är medel som istället skulle kunna användas för att öka finansieringen direkt till kulturinstitutionerna.

Att arbetet börjar år 2020 är dessutom alldeles för sent. Den arbetsgivarorganisation som vi är anslutna till arbetar redan med denna fråga.

Upphovsrätten är även det en fråga som behöver ses över i detta förslag. Inom många konstarter riskerar en stor andel av de kostnader som förknippas med ökad digitalisering handla om rättigheter för digital distribution.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.4.5

Kommitténs förslag:

- *Konstnärliga residensprogram stärker konstnärers arbetsmarknad och bidrar samtidigt till utveckling inom lokalsamhällen och organisationer. Utredningen ser behov av att ytterligare residensprogram inrättas. Konstnärliga residens inrättas på statliga arbetsplatser genom regeringsuppdrag till myndigheter. Verksamheten utvecklas successivt med början 2020. Bolaget Tillt tillförs 5 miljoner kronor per år för att vara förmedlande länk mellan myndigheterna och konstnärerna. Konstnärsnämnden tillförs 10 miljoner kronor fr.o.m. 2020 för en satsning på internationella residensprogram. Myndigheten ska i samråd med Författarfonden pröva möjligheten att inrätta program på områden där det i dag saknas sådana. Nya konstnärliga residens ska också inrättas av Konstnärsnämnden tillsammans med Sida för att stärka en konstnärlig utveckling i Sverige och i biståndsländer Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Sida och Svenska institutet får ett gemensamt uppdrag att samverka för att främja konstnärernas roll i utvecklingsarbetet.*

Länsteatrarna ställer sig positiva till förslaget om ökade satsningar på residensprogram för konstnärer. Genom att möjliggöra att konstnärer kan verka på fler platser i landet så bidrar de med att stärka kulturen på orter där de verkar.

Vi har följande syn på utredningens bedömning i kapitel 9.5.1

Kommitténs bedömning:

- *Kulturen och konsten har en central betydelse för utvecklingen och sammanhållningen av landet. Kunskapen om och erkännandet av kulturens och konstens kraft och vikten av bildning bör därför övergripande prägla politiken för nationell sammanhållning – ett Sverige som håller ihop.*

Länsteatrarna håller med kommittén i sin bedömning av att konsten och kulturen har en stor betydelse för ett välfungerande samhälle och därför är det avgörande att konsten också når ut till hela landets invånare och inte begränsas till de större städerna.

Vi har följande syn på utredningens bedömning i kapitel 9.5.2

Kommitténs bedömning:

- *Förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras. Konsten bidrar till lokal och regional utveckling och att konstnärer bor och verkar på en plats bidrar till att fler perspektiv tillförs lokalsamhället. De konstnärspolitiska frågorna har uppmärksammats regionalt på ett tydligare sätt än vad som var fallet innan kultursamverkansmodellens införande. Regionala och lokala marknader behöver stärkas, bl.a. genom att lokala arrangörer får bättre förutsättningar att betala skälig ersättning till konstnärer och en utvecklad konstbildning inom civilsamhället som långsiktigt stärker efterfrågan på konstnärers arbete.*

Länsteatrarna håller med kommitténs bedömning av situationen för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner. Vi håller även med om att genom kultursamverkansmodellens införande så har de konstnärspolitiska frågorna uppmärksammats allt mer, men för att det ska komma konstnärerna till gagn så förutsätter det en ökad resursfördelning till modellen. Risken finns, precis som vi ser idag, att de medel som borde gå till konstnärlig verksamhet istället fastnar i administrativ byråkrati och inte når konstnärerna i den utsträckning som krävs. Med ökade resurser i modellen ökar också möjligheten för konstnärer att etablera sig utanför Sveriges storstäder.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.5.3

Kommitténs förslag:

- *Kultursamverkansmodellen har lett till en positiv utveckling av regionernas kulturverksamhet och konstnärsperspektivet har börjat utvecklas i kulturplanerna. Det är angeläget att konstnärernas villkor finns med i kommande analyser och utvärderingar av modellen. Den styrande förordningen för kultursamverkansmodellen ska vara tillitsbaserad, mindre detaljreglerande och ge utrymme för nya konstnärliga uttryck. I linje med detta lämnar utredningen förslag om ändring av förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna tillförs ytterligare 25 miljoner kronor fr.o.m. 2020.*

Länsteatrarna stödjer förslaget, det finns en enighet i att kultursamverkansmodellen har ökat engagemanget för kulturverksamheten i regionerna men även att det finns utrymme för utveckling av modellen som sådan. Däribland är resurserna en viktig fråga! De 25 miljoner som förslaget avser tillföra regionerna är dock för lite, det blir en ökning med drygt 1 miljon

kronor per region vilket inte är en avgörande ökning. Därför anser Länsteatrarna att kultursamverkansmodellen och regionerna tillförs med ett högre belopp. Vi vill dock lyfta att det finns en risk att regionerna förväntas finansiera mer än det som kultursamverkansmodellen gällde från början och att staten inte glider i sina förväntningar på vad som ska ingå. Om staten i framtiden vill höja ambitionerna eller omfånget av modellen så behöver man ha en dialog med regionerna om det samt tillföra medel i tillräcklig utsträckning. Med tanke på den svaga statliga anslagsutvecklingen.

Vi anser att frågan är mer komplex än att öka finansieringen av kultursamverkansmodellen, den bör ses över i sin helhet då det förväntas att den bäras upp av regionerna i samverkan med kommunerna och i samråd med kulturskapare och civilsamhälle. Här lämnar staten över ansvaret för att uppfylla de kulturpolitiska målen till regionerna, men utan att föra en rimlig dialog med regionerna och utan att täcka kostnaderna.

Länsteatrarna anser även att förslaget om att kultursamverkansmodellen ska vara tillitsbaserad är positivt där de kulturpolitiska målen inte ska ha inverkan på det konstnärliga innehållet.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.5.4

Kommitténs förslag:

- *Verksamheten hos de fasta institutioner och ideella föreningar som arrangerar kulturevenemang med konstnärliga framträdanden och utställningar har en stor betydelse för konstnärernas möjligheter för att kunna möta en publik och att försörja sig. Kulturrådet ges i uppdrag att följa upp och redovisa arrangörsledets arbete och göra en fördjupad analys av de villkor som möter konstnärerna.*

Länsteatrarna välkomnar förslaget om en analys och uppföljning av de kulturella institutionernas verksamheter för att på sått kunna visa på den enorma arbete som, inte minst görs inom scenkonsten, i hela landet.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.10.1

Kommitténs förslag:

Styrningen av den statliga konstnärspolitiken ska utgå från följande principer:

- *Regeringens styrning ska vara på armlängds avstånd och mer tillitsbaserad.*
Länsteatrarna stödjer förslaget om principer som bör gälla för den statliga styrningen av kulturen. Där minskad detaljstyrning önskas för att tillåta den konstnärliga friheten att utveckla konsten utan förbehåll och krav på det konstnärliga innehållet.
- *Detaljeringsgraden i regeringens styrning genom de årliga regleringsbrevens ska minska.*
Länsteatrarna ställer sig positiva till detta förslag.
- *Huvudinriktningen ska vara att ansvarigt beslutsorgan utformar kriterier för vilka konstnärer som ska vara berättigade att få konstnärspolitiskt stöd.*
Länsteatrarna ställer sig positiva till detta förslag.
- *Regeringens styrning ska säkerställa konstnärernas kunskaper och erfarenhet tas till vara i större omfattning i förändringsarbete som ligger utanför kulturpolitikens strikta indelning.*
Länsteatrarna ställer sig positiva till detta förslag.

- *Kravet på samverkan mellan de bidragsgivande institutionerna ska utökas.*
Länsteatrarna ställer sig positiva till detta förslag.
- *Kulturinstitutionerna ska i efterhand redovisa hur deras användning av resurserna påverkar de professionella konstnärernas arbetsmarknad.*
Länsteatrarna instämmer med förslaget i det att en efterrapportering kan vara till nytta för att kartlägga hur resurser påverkar de professionella konstnärernas arbetsmarknad. Detta förutsätter dock att man ökar anslagen till kulturinstitutionerna så att de klarar av att hantera dessa ökade administrativa uppgifter. Detta för att man inte blir tvungna till att skära ned på ekonomiska medel som är menade för den konstnärliga verksamheten, något som redan nu sker i och med de krav som ställs på återslagrapportering.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.11.1

Kommitténs förslag:

- *Konstnärspolitikens budgetram ska öka med 225 miljoner kronor fr.o.m. 2020. De ökade utgifterna finansieras genom omprioriteringar inom utgiftsområde 17.*
Länsteatrarna stödjer till detta förslag om att öka budgetramen med 225 miljoner kronor, däremot anser vi att fördelningen av medel till konst och kultur i regionerna bör ökas. De 25 miljoner kronor som kommittén föreslår är en god start men alldeles för lite för att ha en avsevärd positiv påverkan för konstnärerna och dess arbete runt om i landet.

Vi har följande syn på utredningens förslag i kapitel 9.11.2

Kommitténs förslag:

- *Samtliga konstnärspolitiskt relaterade anslag inom utgiftsområde 17 ska omfattas av statens pris- och löneomräkning.*
Länsteatrarna tillstyrker detta förslag. Det är framför allt tydligt hur anslagen för de som berörs av konstnärspolitiken inte hänger med ute bland de regionala scenkonstinstitutionerna. Där blir det allt mer ansträngt avseende personalkostnader vilket orsakar en urholkning av verksamheternas ekonomi.

Avslutning

Länsteatrarna i Sverige är glada för den utredning som gjorts gällande en ny konstnärspolitik. Vi kan se att grunden för en bred och professionell kultur i hela landet är att det ges goda förutsättningar för konstnärer, liksom, för de regionala kulturinstitutionerna. Den kulturella infrastrukturen med landets regionala kulturinstitutioner är en viktig tillgång som inte får tappas bort i resonemangen i utredningen. De regionala kulturinstitutionerna garanterar en tillgång till bred kompetens och fungerar som resurs för det regionala och lokala utvecklingsarbetet. De bidrar till kontinuitet och nytänkande inom sina respektive kulturruppdrag så väl på scenkonst-, musei-, musik- och filmområdet. Dessa institutioner är några av de viktigaste aktörerna som ska medverka till att uppfylla de kulturpolitiska mål satta på nationell och regional nivå och får främst sina uppdrag genom kultursamverkansmodellen. Institutionerna är viktiga kompetenscentrum som skapar mervärden utanför landets storstäder. De har ett viktigt uppdrag att tillvarata det regionala och lokala i sina verksamheter och bidrar till både breddad kunskap, bildning och ett offentligt samtal kring viktiga förankrade samhällsfrågor. De jobbar också nära civilsamhällets aktörer, folkbildningen, regionerna och kommunerna. De bidrar med professionell kompetens som är till nytta för både amatörkulturen och föreningslivet lokalt. Vi vill understryka vikten av den redan befintliga kulturella infrastrukturen

som byggts upp under årtionden. När vi ser till den infrastruktur exempelvis länsteatrarna utgör och kompletterar med det nationella komplement Riksteaterns turnerande professionella scenkonstverksamhet. På så vis krävs det alltså både en väl genomtänkt konstnär-, tillika kulturpolitik.

Länsteatrarna i Sverige anser att ett tydligt helhetsgrepp behöver tas när det kommer till kulturens strukturer i hela landet. Staten måste ta sitt ansvar för att värna om kulturen i Sverige. Ambitionen måste vara att det totala utbudet av kultur präglad av mångfald och konstnärlig kvalitet ska öka i landet som helhet. Ökat engagemang och ökade resurser behövs till kulturlivet, både inom och utanför kultursamverkansmodellen, i det offentliga på såväl statlig, som regional och kommunal nivå och i det fria kulturlivet. Både institutioner och fria konstnärer och kulturskapare måste få förutsättningar att bidra till en demokratisk och positiv samhällsutveckling. Grunden för kulturpolitiken är medborgarnas delaktighet i och allas rätt att omfattas av och ha tillgång till kultur präglad av bredd, mångfald och kvalitet. Om hela Sverige ska omfattas av tillgängligheten till en sådan kultur är bara möjlig om det finns tydlig finansiering och ett verkligt statligt engagemang.

Länsteatrarna i Sverige

Åsa Kratz

Ordförande
Länsteatrarna i Sverige

genom

Michael Johansson
Assistent, Länsteatrarna i Sverige